

Наталка Сняданко

Ніч на Івана Купала

*Часть сборника
Комашина тарзанка (збірник)*

Наталка Сняданко

Ніч на Івана Купала

Текст предоставлен правообладателем
http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=4436158
Комашина тарзанка: Фоліо; Харків; 2009
ISBN 978-966-03-4855-4

Аннотація

«Маркіяна і Яніна жили в сусідніх квартирах і дружили змалку. Саме у них виникла ідея, яка спонукала приєднатися до них згодом ще Анну, Ляну і Маркіяна. Збиралися переважно у Маркіяни, батьки якої не заперечували і навіть робили вигляд, ніби не помічали, якщо з домашнього бару раптом зникала пляшка саморобного кавового лікеру...»

Содержание

* * *

Конец ознакомительного фрагмента.

4

20

Наталка Сняданко

Ніч на Івана Купала

* * *

Маркіяна і Яніна жили в сусідніх квартирах і дружили змалку. Саме у них виникла ідея, яка спонукала приєднатися до них згодом ще Анну, Ляну і Маркіяна. Збиралися переважно у Маркіяни, батьки якої не заперечували і навіть робили вигляд, ніби не помічали, якщо з домашнього бару раптом зникала пляшка саморобного кавового лікеру. Тоді у моді були солодкі спиртові суміші, які чомусь називали не наливками, а лікерами. Перевагу віддавали саморобним – кавовим, яечним та вишневим, але фабричні не поступалися їм за тягучістю і нудотно-гіркуватим осадом, який вони залишали після себе на язиці і перебити який вдавалося, лише з'ївши кілька шматочків цитрини без цукру.

Маркіян приєднався до них через Анну, яка йому подобалася. Анна досить стримано реагувала на знаки уваги від Маркіяна, чого не могла ні зрозуміти, ані тим більше пробачити їй заангажована частина однокурсниць. Ходила якась непевна чутка, нібито в Анни наречений у Канаді, і ще більш непевна плітка про її нібито роман чи то з викладачем, чи то з чоловіком викладачки їхнього факультету. Імена і прізви-

ща у цих чутках не називалися, що дивувало, зважаючи на вкрай обмежене коло підозрюваних, адже викладачів у них на факультеті було ще менше, ніж студентів, а студентів було троє. Це продовжувало загальноуніверситетську традицію кількісного переважання *femininum* над *masculinum* у певних сферах зайнятості, як висловилася б їхня викладачка античної літератури, яка вважала, що деякі вислови звучать природньо виключно латиною і перекладати їх будь-якими іншими мовами просто вульгарно.

Чоловіків тримали переважно для керівних посад, але навіть гарантований кар'єрний ріст не дуже сприяв маскулінізації малоперспективного поза межами університету і погано оплачуваного фаху. У цьому був певний *fatum*, як назвала б це викладачка античної і відіслала б бажаючих поглиблено вивчити питання до спеціальних праць із питань традиційного розподілу ролей у фалоцентричному суспільстві.

Анна була переможницею юнацького конкурсу краси «Подільночка» району, звідки приїхала вчитися до універсу, а також багаторазовою переможницею районних олімпіад із фізики, хімії, образотворчого мистецтва та гімнастики. Носила довгу темно-русяву косу з уплетеними в неї стрічками пастильних кольорів і була солісткою університетського хору.

Маркіян, який відійшов від свого гіпівського і російськомовного минулого, залишивши на пам'ять лише гітару, розтріпане волосся до плечей і косичку на підборідді, був майже віртуозом акустичної гітари, гарно рухався і мав м'я-

кий еротичний тембр голосу, який багато хто називав оксамитовим і в який часто закохувалися. І тільки Анна досить мляво реагувала на його залицяння і його майже віртуозність. Не те щоб зовсім не реагувала, але без належного ентузіазму. Можливо, причиною цього були два попередні шлюби Маркіяна, у кожному з яких він мав по двоє дітей і тепер у вільний від пар час підробляв, продаючи серед студентів уживаний одяг.

Маркіян заснував першу і єдину в місті колонію вільних художників. Художники свого часу самовільно захопили один зі старих будинків у центрі міста, мешканців якого повиселяли через аварійність, і розмалювали будинок у неймовірні кольори, оголосивши власністю колонії. Міська влада ніяк не могла визначитися з подальшою долею будинку, який хотіли то знести і побудувати на його місці банк, то відреставрувати і зберегти архітектурний ансамбль середмістя. Поки тривали суперечки, у колонії почалося активне мистецьке життя, виставки, вернісажі, концерти, літературні читання. Це місце вже за кілька місяців стало настільки популярним, що будь-яка спроба міської влади відвоювати його була приречена на поразку. За лічені хвилини будинок оточували сотні, а то й тисячі студентів та демонстрантів, приїздило телебачення, радіо, і чиновники змушені були відступити під тиском громадськості. Маркіян став комендантом мистецької колонії будинку, відпустив бороду у стилі Че Гевари і з мегафоном у руках керував усіма несанкціоновани-

ми мітингами. Популярнішої за нього людини на той час у місті не було. Його картини розкуповували швидше, ніж він встигав їх домалювати. І так тривало добрих кілька років, поки будинок не завалився, тож колонія розпалася. Та і сам Маркіян ствердив, що у мистецтві настав період індивідуалізму, а час групової творчості минув. Підкоротив бороду і вступив до універсу.

Закоханість Маркіяна в Анну супроводжувала численна кількість легенд, адже цей непростий роман звернув на себе увагу всього вузу і від самого початку був приречений на мітологізацію. Згідно з однією з легенд батьки Анни виступили проти кандидатури зятя, бо все життя мріяли видати доньку заміж за кордон. Згідно з іншою версією проти був лише батько, а матері в Анни не було взагалі. Ще один варіант історії стверджував, що насправді не було у неї саме батька, але не заперечував конфлікту матері з гіпотетичним зятем. Така меркантильність страшенно обурювала однокурсниць Маркіяна та Анни, і насамперед тих, які все ще потай обожнювали популярного художника. Не меншою кількістю легенд супроводжувався і розпад мистецької колонії, адже практично ніхто не вірив у те, що все трапилося само собою і Маркіян добровільно оголосив про саморозпуск. Підозрювали причини насамперед політичні, а також застосування шантажу.

Те, що Маркіян опинився на їхньому до безнадійності фемінінному факультеті, старший за всіх на порядну кількість

років, зі своєю гітарою та «оксамитовим» тембром голосу, опинився у період, коли плітки про причини розпаду містецької колонії все ще жваво кружляли серед утаємничених і невтаємничених шанувальниць, стало вагомою подією в університетському житті. Присутність Маркіяна вирізнила увесь їхній курс, їм заздрили старші і молодші потоки, про це говорили навіть викладачі. Коли Маркіян приєднався до Маркіяни, Анни і Яніни і стало помітно, що у них тепер своя компанія, заздрість багатьох перетворилася на ненависть, і стало очевидно, що від їхньої компанії тепер усі чогось чекають, що тепер вони повинні довести якимось незвичайним вчинком те, що заслуговують на таке вирізнення. Можливо, саме ці завищені очікування і перетворили їхню на початках звичайну студентську компанію у коло однодумців, об'єднаних однією ідеєю.

Ляна була ніби з ними, а ніби і не з ними, вона потроху приглядалася, дуже хотіла потрапити у їхнє середовище, але не була певна, що її візьмуть і визнають своєю.

Батьки Маркіяни і Яніни працювали на тому ж факультеті завідувачами кафедр. Батько Яніни тепер жив з матір'ю Маркіяни, а батько Маркіяни – з матір'ю Яніни, хоча загалом це не мало великого значення, бо робочий і вільний час вони все одно проводили разом. Можливо, такий обмін чоловіками (чи жінками, точно не відомо) був спробою змінити хоча б щось у налагодженій рутині спілкування чотирьох людей,

які ніколи не розлучаються.

Батьки Ляни народилися в селі і хоча давно переїхали до міста, стиль їхнього життя та коло спілкування сильно відрізнялися від життя батьків Маркіяни та Яніни. Батьки Ляни обробляли ділянку поля в селі і ще одну на дачі, прикрашали хату штучними квітами, тримали в серванті, який називали «стенкою», кришталі, порцеляну і книги, усе вишикуване за кольором та розміром.

На великому письмовому столі у вітальні ціле літо були простелені газети і стояло варення у великих металевих «тазиках», як називала їх мама. Варення було спершу полуничним, потім суничним, порічковим, агрусовим, айвовим і з чорноплідної горобини. Сливи і вишні закручували «у власному соку», а з яблук і чорної смородини робили домашнє вино. У дитинстві Ляна любила сидіти поряд із ще теплим варенням і вдихати лінивий солодкавий запах, який так добре пасував до літньої спеки, спітнілої мами на кухні і грінок, вимочених у молоці і смажених на салі. Дні літніх канікул, які не було чим заповнити, тягнулися в безкінечність, як густа патока із ложки варення, приторний смак якого можна було мінімально урізноманітнювати, додавши до варення сметани або поклавши товстий шар повидла на білий хліб з маслом. Разом із сусідськими дівчатами, яких не відправляли на літо в село, Ляна намагалася побороти одноманітність спекотних днів, під час яких знижували свою активність навіть мухи. По-сусідськи і старосвітськи частувались навзаєм

варенням із товаришками з двору, визбиравали зеленкуваті порічки із кущів довкола їхнього багатопверхового будинку. Їсти ці порічки було годі, але процедура збирання мала зміст завдяки невеличкому адреналіновому вибуху, який можна було викликати, нахабно ігноруючи заборони і погрози, викрикувані з балконів такими ж незайнятими, як діти на канікулах, і такими ж знудьгованими пенсіонерами. Сусіди, що вважали себе власниками кущів, ходили зі скаргами до батьків порушників, і батьки для годиться мляво відчитували нащадків. Ця відпрацьована до деталей гра повторювалася з року в рік, аж поки дітям не набридло, чи, можливо, вони просто вирости і перестали цікавитися порічками, а пенсіонери втратили одну зі своїх нечисленних розваг.

Ляна завжди заздрила одноліткам, дозвілля яких було щільно розплановане поміж музичною та художньою школами, гуртками та репетиторами. Її батьки не вважали усе це необхідним, але після численних прохань відвели-таки Ляну на прослуховування, під час якого з'ясувалося, що музичного слуху у неї майже немає і записати можуть хіба що на фортепіано, і то більше через довгі пальці, бо лівою рукою вона без труднощів сягала від нижнього до верхнього «до», а правою дотягувалася лише до «сі», але і це, на думку викладачів, було непогано для початку. Ляна страшенно хотіла, щоб її записали на фортепіано, але батьки переміряли рулеткою усі кімнати і прийшли до висновку, що інструмент у жодній з

них не поміститься, хіба якщо викинути «стенку», але пропонувати таке Ляна не наважилася, а більше нікому ця ідея на думку не спала. На цьому питанні музичної освіти було вичерпане. До малювання хисту у Ляни не було, не було і бажання, тому це питання відпало безпроблемно. Замість репетитора з англійської батьки вирішили віддати Ляну на легку атлетику, але тут проти вже була вона, і після двох місяців зятятого сачкування її викреслили із списків членів секції.

Усе своє життя Ляна свідомо і несвідомо уникатиме не лише спорту, а й будь-яких фізичних навантажень, а найбільшу відразу викликатиме у неї праця на городі. Можливо, така була її природна схильність, а може, це наслідки вікендів і відпусток, проведених з батьками на дачі, за перманентним сапанням, збиранням врожаю, а згодом транспортуванням його додому і перетворенням на банки під герметичними металевими накривками. Ляна ніколи не замислювалася над тим, наскільки добровільно займалися цим усім її батьки, а наскільки їх змушували обставини. Із властивим усім дітям егоїзмом вона лише звинувачувала і подумки дорікала, а розмовляти про це у них у сім'ї було не прийнято.

Ляні дозволяли збирати пінку з варення і їсти її з блюдця, потай вона тою самою ложкою сягала до великої миски, хоча мама не дозволяла цього робити, бо боялася, що варення скисне. Але жодного разу воно так і не скисло, запаси закінчувалися ще задовго до кінця весни, і Ляну щоразу дивувало, як їхня сім'я із трьох чоловік встигала з'їсти за зиму і

весну таку неймовірну кількість закуток. У кінці літа банки щільними рядами вишиковувалися на всіх десяти полицях комори, розташованої навпроти кухні, і там навіть бракувало місця на неодмінні суботні солодощі, які вони з мамою пекли і перемашували щотижня, у п'ятницю ввечері.

Наполеони, заварні тістечка, вишиванки, бізе із масляним кремом, у крайньому випадку простий бісквіт, рецепт якого Ляна, мабуть, не забуде вже ніколи – чотири яйця, склянка цукру, склянка борошна (чи чотири склянки борошна?). Часом тільки здається, що все пам'ятаєш дуже докладно, а насправді пам'ятаєш лише тремтіння міксера в руках, заморожувачий момент відділення жовтка від білка, медитативне пересипання цукру зі склянки до миски, похід на балкон, до мішка з борошном (тоді не уявляли собі менших розфасовок для борошна, цукру та картоплі). Шматочки яблук, що разом із тістом прилипли до дна бляшаної форми. І обов'язковий, майже улюблений момент – шипіння соди, на яку полили оцту. Ляні так подобалося це шипіння, що вона захоплювалася і часто клала в тісто забагато соди, за що мама її потім сварила. Пізніше до цієї дитячої гами запахів додався цинамон, у дитинстві його ще не було, тоді у них вдома використовувався лише аскетичний радянський набір спецій – сіль, перець, паприка. Якби тепер Ляна продовжувала щосуботи пекти бісквіти з яблуками, то, мабуть, клала б соду, погашену оцтом, замість або і разом з порошком до печива та усякими іншими ароматичними сумішами. І додавала б до

тіста багато цинамону, а потім ще посипала б пиріг зверху ванільним цукром, перемішаним із цинамоном. Але тепер вона не пече щосуботи, та і всі, навіть її батьки, здається, стали менше пекти, робити менше закруток, варення. Можливо, менше їдять. У кожному разі менше купують.

У дитинстві Ляна завжди ходила за сметаною. Тричі на тиждень приносила літру сметани і три літри молока. А коли мама робила її улюблений вершковий крем, то купувалося відразу три літри сметани. І це нікого не дивувало, усі решта теж купували по декілька літрів мало не щодня. Тим більше що в черзі доводилося провести не менше години.

Сметану наливала задкаста продавчиня (хоча це слово для неї давно настільки ж затісне, як і золотий ланцюжок на масивній шиї) у білому ковпаку і не дуже білому халаті, наливала погнутим черпаком із великого алюмінієвого бідона. На літру потрібно було зачерпнути двічі. Молоко стояло поряд, у такому ж бідоні, і коли Ляна була ще маленька, то насамперед, зайнявши про всяк випадок чергу, підходила до прилавка і намагалася розгледіти, стаючи навшпиньки, скільки бідонів привезли сьогодні і чи вистачить цього на всіх. Її відганяли від прилавка, підозрюючи у намаганні пробитися поза чергою, а задкаста продавчиня ігнорувала її запитання, поставлені надто тихо. Ляна завжди говорила надто тихо.

Згодом вона навчилася визначати асортимент молочних продуктів за довжиною черги. Це було нескладно, бо за са-

ним лише молоком або самою лише сметаною завжди вишиковувалася менша черга. Ще пізніше Ляна навчилася займати чергу у кількох сусідніх магазинах відразу. Це було вже тоді, коли черги стали суттєво довгими, крім грошей, на деякі продукти потрібні були ще й купони, а часом привезеного могло не вистачити на всю чергу. Тоді багато хто займав відразу кілька черг, бо в одні руки відпускали лише обмежену кількість дефіцитного товару.

Цей період затяжних черг співпав із піком популярності мистецької колонії, заснованої і розформованої Маркіяном, але Ляна пропустила цей пік, бо тоді ще не була знайома із Маркіяною, Яніною та Анною, а серед однолітків у її дворі, з яких досі складалося коло її спілкування, ніхто такими речами не цікавився.

Коли вони всі разом опинилися у зачиненій на літо і перетвореній на міні-гуртожиток сільській школі, їхні стосунки ще не переросли у ту тісну дружбу, майже нерозлучність, у яку вони складуться під кінець навчання, їхня ідея ще тільки зріла, не оформившись в остаточне рішення і додаючи змісту їхнім посиденькам після пар і їхнім теревеням за пляшкою поцупленого з батьківського бару саморобного кавового лікеру.

Маркіяна і Яніна товаришували давно, з самого дитинства, та у них і не було іншого виходу. Яніна мовчки підпорядковувалася владній та ініціативній Маркіяні, батьки якої

так хотіли сина, що дали дитині ім'я ще до зачаття, а потім просто додали «а» в кінці, символічно зафіксувавши таким чином свою поразку. Маркіяна була яскравою білявкою, трохи заповною, як і всі в ті часи культу калорій і зацикленості на поїданні дефіцитних продуктів, коли надмірна кількість мала компенсувати бідність асортименту. Вона бачила своє майбутнє на сцені, а не в науці, тоді як її батьки бачили все зовсім навпаки. З дитинства відвідувала неодмінну для дітей із сімей її кола музичну школу по класу фортепіано, бо на скрипку, де необхідно було мати абсолютний слух, її не взяли. Маркіяна хотіла на вокал, але, попри приємний тембр її голосу, діапазон визнали надто обмеженим. Яніна, навпаки, мала дуже широкий діапазон голосу і абсолютний слух, їй навіть пропонували займатися приватно, аби згодом вступити до консерваторії на вокальний. Але Яніна відмовилася, вона не бачила себе на сцені, хотіла бути науковцем. Вона чи не єдина з них послідовно і наполегливо добивалася поставленої ще у середній школі мети і захистила докторську дисертацію в день свого тридцятиріччя. При цьому вона з першого курсу співала відразу у двох хорах – народному і церковному, в обидвох була старостою, а у вільний час «на слух» розучувала партії найскладніших вокальних арій із класичних опер.

Маркіяна також реалізувала своє бажання і стала солісткою групи під назвою «Голубий птах з рожевою відзнакою». Вона часто скаржиться, що журналісти вже задовбили

її питаннями, яку саме гомоеротичність вона мала на увазі – геївську чи лесбійську, а вона втомилася пояснювати їм про українське поетичне кіно, Метерлінка, у якого птах був синім, і тому вона трохи послабила інтенсивність кольору, про символічний театр, голубу мрію і всю цю прутню, яку вони все одно пропускають повз вуха, у кращому разі розчаровано зазначаючи, що назва групи Маркіяни не має нічого спільного зі створеною нею першою в Україні організацією захисту гомосексуальних меншин. Це дає привід до численних пліток, які Маркіяна не спростовує, але й не підтверджує. Невідомо, чи вона справді знайшла в собі відповідні схильності, чи просто вирішила скористатися халявним піарним ресурсом.

Менш скандальні видання просто називають назву її групи невідповідною до попсовості репертуару, а солістці дорікають обмеженим діапазоном голосу. Хоча насправді Маркіяна зовсім не була попсовою, вона була вишуканою, начитаною, з хорошим смаком та вихованим ще в дитсадку почуттям міри, просто вона мріяла виступати на стадіоні під захоплений рев натовпу, роздавати автографи, отримувати сотні любовних листів від шанувальників, записувати супердорогі кліпи, щодня читати про себе вигадки бульварної преси. Про цю свою мрію вона говорила відверто, не прикриваючись звичними в таких випадках відмазками про самореалізацію, любов до мистецтва, необхідність контакту з публікою. Маркіяна вважала, що популярність як життєва

мета нічим не поступається будь-якій іншій життєвій меті і фальшива скромність тут зовсім недоречна, потрібно мати мужність називати речі своїми іменами. Такої мужності їй не бракувало, і вона не раз доводила це ще у період їхнього студентства, хоча ця риса далеко не завжди додавала їй шанувальників.

Мрія стати популярною співачкою з'явилася у Маркіяни після розлучення батьків. Яніна пояснювала це дитячою спробою помсти: батькові – за те, що пішов до іншої, матері – за надмірну вимогливість і суворість. Про те, що намагання батьків виховати дитину-вундеркінда часто призводять до дитячих неврозів та істерій, які дають про себе знати в дорослому житті, Яніна знала з власного досвіду. Одним із найяскравіших спогадів її дитинства було відчинене влітку вікно у двір, з якого долинали радісні крики сусідських дітлахів, що грають у класики, резинки, війнушки або хованки. У них канікули, вони вільні і відпочивають, а Яніна проводить час за розучуванням гам, етюдів та п'єс, потім репетиторка з англійської, художня школа, в коридорах якої стоїть стійкий запах дитячої сечі та олійної фарби. Музична школа, до якої потрібно було далеко їхати, а потім повертатися в годину пік у переповненому тролейбусі, у якому над головою обов'язково нависає якась розпарена масивна тітонька у синтетичному одязі, від густих випарів тіла якої паморочиться в голові і чомусь закладає вуха. А потім домашні завдання під запах присмаженої в томатній пасті цибулі, що її мама кла-

ла в борщ, Яніна ненавидить цей запах, але мама не уявляє борщу, звареного по-іншому. Щосуботи вони з мамою пекли на кухні торт, а Яніна постійно щось плутала у складних рецептах, записаних мамою нашвидкуруч із типово слов'янськими примітками типу «борошна скільки візьме», «посоли-ти на око» чи «пекти до готовності». У Яніни завжди брало борошна більше або менше, ніж потрібно, і тісто було надто «забитим», або ж розвалювалося і пригорало, на смак було пересоленим або перецукрованим, бо навіть якщо у рецепті стояло «2 склянки цукру», Яніна ніколи не могла вирішити, які саме склянки малися на увазі – 50– чи 200-грамові, бокали для вина чи коньячні. Але її далека від феміністичних теорій мама була переконана, що дівчинка не може почувати себе повноцінною особистістю, якщо не вмітиме готувати, не вийде заміж, не народить як мінімум двійко дітей. Сама вона недовиконала план в останньому пункті і, можливо, такою суворістю виховання єдиної доньки намагалася це компенсувати. Мама Яніни не звертала уваги на зітхання доньки і примушувала вчитися «всього необхідного», до списку якого у факультативному порядку долучалися музика, малювання та іноземні мови.

Мама Яніни була відома на факультеті своєю вимогливістю та безжальністю у ставленні до студентів, її боялися і не любили попри те, що знали її предмет краще за інші. Такою ж вимогливою та безкомпромісною вона була і вдома, командним голосом віддавала розпорядження чоловікові та

доньці, які не завжди погоджувалися зі слухністю цих наказів, але ніколи, чи майже ніколи, не наважувалися вступити в дискусію. Та це і не мало особливого сенсу, адже дорівнятися даром переконання до мами Яніни було надзвичайно складно, дехто навіть вважав, що її взагалі неможливо ні в чому переконати.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.